

13. *Ipsen G.* From environment to culture : Aspects of continuity / Guido Ipsen // Sign Systems Studies. – Tartu, 2006. – Vol. 34.1. – P. 83–103.
14. *Quieros J.* Semiosis and pragmatism : Toward a dynamic concept of meaning / Quieros Joao, Merrel Floyd // Sign System Studies. – Tartu, 2006. – Vol. 34.1. – P. 37–65.

Новохатская Н. В. Антиципированные и интертекстуальные разговорные конструкции как знаки разговорной речи.

Статья посвящена исследованию знаковой природы разговорных конструкций, определению соотношения между их денотатами, сигнификатами и референтами, а также выявлению их природы как элементов социокультурного кода языкового сообщества.

Ключевые слова: денотат, сигнификат, референт, антиципированные и интертекстуальные разговорные конструкции, разговорная речь.

Novokhatska N. V. Anticipated and intertextual conversational constructions as signs of speech.

The article investigates sign nature of conversational constructions, defines correlation of denotaum, significatum and referent, as well as states their nature as the elements of social and cultural code of speech community.

Keywords: denotaum, significatum, referent, anticipated and intertextual conversational constructions, speech.

Овчинникова І. І.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КЛАСИФІКАЦІЇ ДІЄСЛІВ ДІЇ

У статті обґрунтовано загальний поділ дієслів дії за семантичним показником ‘сфера активності суб’єкта’; розкрито взаємозв’язок між поняттями “діяльність” і “активність” та виявлено їхні відмінності; з’ясовано лінгвальні й екстралінгвальні підстави, за яких “дія” може бути витлумачена як структурна одиниця “діяльності”.

Ключові слова: диференційна сема, дієслово, дія, діяльність, суб’єкт, активність.

Попри те, що загальної семантичної типології дієслів дії в українському і не лише українському мовознавстві досі немає, можна констатувати, що серед дослідників усталилася традиція виділення дієслів фізичної дії (А. Шумейкіна, І. Джочка), руху і переміщення (О. Митрофанова), мовленнєвої дії (Н. Ніколаєва), інтелектуальної дії (А. Загнітко, Л. Мелешкевич). Як правило, ці дієслова називають такими, що перебувають у центрі дієслівної системи, оскільки вони виражають типове значення дії і мають повний набір ознак, що засвідчують їхню акціональність і “семантико-граматичну повновісність” [8, с. 70].

Традиція виділення названих груп (полів, семантичних класів) дієслів як таких, що експлікують уявлення про різнотипні дії у мовознавстві доволі давня, однак її логічні підстави досі не знайшли належного теоретичного обґрунтування.

Усвідомлення принципів такого розподілу випадку змушує звернутися до наук, що покликані виявити онтологічну сутність такого явища, як дія, і обґрунтувати ті його таксономічні ознаки, які в подальшому можуть бути інтерпретовані в межах лінгвістичної науки як денотативні.

Дія – це багатозначне поняття, що є об'єктом вивчення різних наук. У механіці воно представлено як фізична величина, що дорівнює добутку енергії на час [3, с. 314]. Загалом у фізиці дію розглядають як скалярну величину, що є мірою руху фізичної системи.

У широкому сенсі дія може бути інтерпретована як вияв будь-якої енергії, діяльності, а також власне сила, діяльність, функціонування чого-небудь [14, с. 311].

Філософія репрезентує дію як структурну одиницю діяльності чи відносно завершений окремий акт людської діяльності, якому притаманні спрямованість на досягнення певної усвідомленої мети, довільність і умисність індивідуальної активності. Дію, згідно з філософським тлумаченням, слід відрізнити від диктованого імпульсом або звичкою, повністю визначеного певною ситуацією безпосереднього поведінкового акту. Усвідомленість мети й цілеспрямованість дії виражені, зокрема, в тому, що вона завжди передбачає використання засобів, у ролі яких можуть виступати різні знаряддя, знаки, цінності, ролі тощо.

Найширше і найдетальніше поняття дії як соціального явища досліджене в психологічній науці, зокрема у вітчизняній, визначеній розробкою знаного у світі діяльнісного підходу до розуміння свідомості особистості й суспільства загалом.

У психології дію тлумачать як “цілеспрямовану активність, реалізовану у зовнішньому чи внутрішньому плані; одиницю діяльності” [9, с. 87]. У східнослов'янській психологічній традиції уявлення про дію як про специфічну одиницю людської діяльності введені С. Рубінштейном і О. Леонтьєвим. За своєю структурою дія, на відміну від звичного чи імпульсивного поведінкового акту, безпосередньо визначеного предметною ситуацією, завжди реалізується опосередковано. Посередниками можуть виступати різні знаки, ролі, цінності тощо, застосовуючи які суб'єкт опановує дію, перетворює її на “особисту”, яка належить йому. У кожній дії виділяються його орієнтовна, виконавча й контрольна частини. За способом функціонування дія є довільна й умисна. Довільність полягає в контролюванні, а умисність виникає в силу прийняття рішення суб'єкта про те, що образ майбутнього результату дії відповідає мотиву його діяльності; у такому випадку цей образ дії набуває для суб'єкта особистісного сенсу й виступає для нього як мета. За наявності наміру в суб'єкта виникає цільова настанова – готовність до досягнення передбаченого результату. Під час виконання дії відбувається контакт суб'єкта з предметним світом, перетворення (зовнішнє або уявне) предметної ситуації і досягаються ті чи інші результати, особистісний сенс яких для суб'єкта оцінюється емоціями. За О. Леонтьєвим, дія може перетворитися на операцію, якщо неодноразово досягнута мета, стійко пов'язуючись зі способом її досягнення, перестає внаслідок автоматизації дії усвідомлюватися й опиняється в структурі діяльності умовою виконання іншої дії. Окрім того, почавши виконувати дію заради тих чи інших мотивів, суб'єкт може почати виконувати дію заради неї самої. Тоді дія стає самостійною діяльністю” [9, с. 87].

Огляд наукових підходів засвідчує, що в поняття дії вкладено передусім такий зміст, який полягає в довільності й цілеспрямованості суб'єкта, що наділений свідомістю й вольовими характеристиками. Варто принагідно зауважити, що, очевидно, саме ці характеристики було інтуїтивно названо в уже хрестоматійному сьогодні твердженні О. Пешковського щодо дієслів на позначення дії: ““Діяти”

можуть лише живі істоти, решта предметів не “діють”, а лише рухаються. Живі істоти “діють” лише тому, що вони рухаються за своєю волею, довільно. І значить, у дієслові, раз воно позначає дію, мусить бути відтінок волі й наміру” [11, с. 78].

Дані фізичної, математичної, філософської й психологічної наук дають змогу констатувати, що визначені ними онтологічні властивості досліджуваного нами поняття успішно використовують у межах лінгвістики як субстанційні показники чи ознаки одиниць, що так чи інакше експлікують уявлення про дію в мові. Так, фізико-математична вказівка на енергію є репрезентативною в численних дослідженнях. У роботі В. Сомгіє [17] енергія розглядається як визначальна ознака динамічної ситуації, позначуваної дієсловом. О. Селіверстова показник наявності / відсутності енергії кладе в основу поділу суб'єктних синтаксем, визначених у межах речення дієслівними предикатами [13, с. 117].

Вказівка на енергію, притаманну дії як концепту мовної свідомості, доповнена узятим з філософської та психологічної наук положенням про те, що дію може виконувати лише свідомий суб'єкт. Загалом у психологічній літературі йдеться передусім про особу, людину, яка є соціальною істотою, а тому кожна її дія витлумачена як акт соціальної взаємодії із суспільством і світом загалом, однак можна стверджувати, що дії також притаманні і вищим тваринам, оскільки вони також наділені свідомістю й усвідомленням своєї активності. Важливо, що попри розбіжності в поглядах на способи вираження довільності й цілеспрямованості в мові, усі лінгвісти сходяться в твердженні про те, що саме свідомий суб'єкт-істота є безпосереднім виконавцем дій, позначених дієсловом, пор.: “Дія – це привілей живої істоти” [8, с. 41].

Свідомий суб'єкт у мовознавстві визначений як агенс. Агенс – це семантична категорія, що відображає знання про активного учасника ситуації, який виконує дію і здійснює контроль над певною ситуацією. Ключовим у розумінні цієї категорії є уявлення про активність як ще одну онтологічну ознаку дії, що знову змушує дослідника апелювати до філософсько-психологічної літератури.

Активність – це багатозначний термін, який використовують у різних науках – фізіології (електрофізіологічна активність мозку), соціології (соціальна активність особистості), психології та філософії у специфічних конкретних значеннях. У гегелівській філософії активність розглядали як іманентну вільну форму і спосіб самовираження суб'єкта. У психології активність витлумачена як здатність виконувати довільні рухи і дії [7, с. 58]. Це загальна характеристика істот, їхня власна динаміка як джерело перетворення або підтримання ними життєво значущих зв'язків з навколишнім світом (синонім до поведінки) [6, с. 23]. Розрізняють такі форми активності, як механічна, фізична, хімічна, біологічна, соціальна.

Активність як загальнопсихологічна категорія порівняно недавно опинилася в центрі уваги психологів. У роботах Л. Виготського і його послідовників активність розкрито з боку становлення її як знакової, зняряддевої [16]. С. Рубінштейн пов'язує ідею суб'єкта із самодетермінацією, самодіяльністю, коли безпосереднє вираження й здійснення відношень суб'єкта зі світом і самим собою відбувається через власну активність суб'єкта [12, с. 174]. Загалом доведено, що активність є характеристикою живих істот. Саме вона забезпечує підтримку життєво важливих зв'язків усіх істот з навколишнім світом. Джерелом активності живих організмів є потреби, завдяки яким

усе живе діє певним чином та в певному напрямі. Активність людини зумовлена потребами, які формуються в суспільстві в процесі виховання.

Категорію активності в лінгвістичних дослідженнях розглядають як “роль суб’єкта в реалізації події: виступає він безпосереднім каузатором тих змін, що виникають в об’єкті, або ні” [4, с. 50]. Узяті зі спеціалізованої літератури ознаки, визначені як релевантні для поняття активності, у мовознавстві спроектовані в поняття “елементарних семантичних компонентів” (“сем”), які дають дослідникам змогу виокремлювати з усієї мовної системи дієслівні предикати, що визначають активного суб’єкта в межах синтаксичних конструкцій. До них належать, зокрема, ‘контрольованість’, ‘волюнтивність’, ‘цілеспрямованість’, ‘доцільність’ тощо. Загалом мовознавці виділяють типовий набір таких компонентів, який може незначно варіюватися, пор.: “Поняття активності складається з комбінації чотирьох смислів: цілеспрямованості, усвідомленості, добровільності й зусилля” [1, с. 59].

Сема ‘контрольованість’ пов’язана з наявністю чи відсутністю в синтаксичній структурі діючої особи, яка внаслідок свого волевиявлення контролює власні дії, які можна розцінювати як цілеспрямовані. Ця ознака в парі з часовими ознаками дії є значущою для оцінки предикатного слова та мовної ситуації загалом. Контрольованість дій суб’єкта об’єднує, окрім довільності дій, також приховані ознаки усвідомлення, здатності суб’єкта здійснювати певну дію без зовнішнього втручання. ‘Волюнтивність’ передбачає залежність дії, яку здійснює суб’єкт, від його волі; семи ‘цілеспрямованість’ і ‘доцільність’ розширюють і деталізують цю залежність, передбачаючи усвідомленість і скерованість дій суб’єкта на досягнення певної мети або доречність їх виконання в певній подійній ситуації.

Названі компоненти активно використовують у розвідках, присвячених семантичній типології предикатів, зокрема дієслівних, що концептуалізують уявлення про дію в мові.

Як уже було зазначено, онтологічна сутність дії полягає в тому, що її тлумачать як одиницю діяльності. Тому для подальшого виокремлення її денотативних характеристик важливо розглянути дію в межах феномена, усвідомлення особливостей якого проливає світло на численні суперечливі моменти.

В українській філософській традиції діяльність витлумачена як форма активності, що “характеризує здатність людини чи пов’язаних з нею систем бути причиною змін у бутті. Ці зміни можуть стосуватися речового та енергетичного статусу об’єктів або їхнього інформаційного потенціалу. Діяльності притаманні: трансформація зовнішнього у внутрішнє, єдність опредметнення та розпредметнення певних смислів, що задають параметри її здійснення. Для людської діяльності характерний вибір можливостей та, відповідно, прийняття рішень” [15, с. 163]. Простіше кажучи, діяльність представлена як процес активної взаємодії суб’єкта з об’єктом, під час якого суб’єкт задовольняє свої потреби і / чи досягає поставленої мети.

У вітчизняній психологічній літературі поняття діяльності детально розроблене в межах згаданого вище діяльнісного підходу. Саме цей підхід репрезентував у науці розробку структури діяльності та її співвіднесеність з такими категоріями, як свідомість, цілеспрямованість, мотивованість і – головне – активність.

Розгляд активності поряд з поняттям діяльності пов’язаний з теорією О. Леонтьєва та його послідовників. Категорія діяльності і вичленування її особливих

одиниць – свідомість, настанова, значущість, доцільність тощо – усе це поняття, які прийняли до свого складу ідею активності. Отже, в межах діяльнісного підходу активність визначена як збуджувальна сила діяльності, процес, джерело і механізм розвитку. Таке визначення доповнене спробою пов'язати категорію “активність” з категоріями “суб’єкт” і “суб’єктність”. За С. Рубінштейном, суб’єкта характеризує активність, здатність до розвитку, самодетермінації, саморегуляції й самовдосконалення. Автор виділив окремий тип активності – суб’єктний і ствердив, що суб’єкт сприймає всі зовнішні впливи вибірково й будує свою активність не лише згідно, а й всупереч вимогам природи й соціуму. Отже, сутність активності можна пояснити її внутрішнім рухом і самовизначенням під впливом зовнішніх умов і внутрішніх можливостей суб’єкта.

В українській філософії активність представлена як “одна з характерних рис способу життєдіяльності соціального суб’єкта (особистості, соціальної групи, історичної спільноти, суспільства в цілому), що відображає міру (рівень) спрямованості його здібностей, знань, навичок, прагнень, концентрації вольових і творчих зусиль на реалізацію нагальних потреб, інтересів, цілей, ідеалів” [15, с. 15]. Уявлення про активність як форму діяльності дає змогу стверджувати, що активності мають бути притаманні основні складові діяльності. У психології до них зараховують мету або цілеспрямованість, мотивацію, способи й прийоми, за допомогою яких здійснюється діяльність, а також усвідомленість і емоції. Коли говорять про мету, мають на увазі, що будь-яка діяльність виконується для чогось, тобто що вона спрямована на досягнення певної мети, яку тлумачать як свідомий образ бажаного результату і визначають мотивацією суб’єкта діяльності. Особа, перебуваючи під дією комплексу зовнішніх і внутрішніх мотивів, обирає головний з них, який перетворюється на мету діяльності. Звідси стає зрозуміло, що продуктивна діяльність має мотивований і усвідомлений характер. Несвідомі мотиви виявляються у формі емоцій, а також на рівні фізіології. Цей факт дає підстави для відмежування емоційної та фізіологічної діяльності як інтуїтивної, підсвідомої від решти форм свідомої активності суб’єкта і в подальшому обґрунтувати відсутність дієслів на позначення емоційних та фізіологічних процесів у семантичній типології дієслів дії.

Активність живої істоти є джерелом її розвитку, визначає діяльність і є її рушійною силою. Ця ознака передує діяльності в часі: до початку діяльності суб’єкт активно планує, визначає мету й результат, а також засоби й способи їх досягнення. При цьому активність не тільки передує діяльності, а й супроводжує її протягом усього процесу. Діяльності свідомого суб’єкта, позбавленого активності, не існує. Отже, *діяльність* можна кваліфікувати як активність суб’єкта, що має усвідомлюваний характер і спрямована на досягнення поставленої мети, визначеного потребою. Саме усвідомлена мета є головною ознакою діяльності, інші сторони діяльності (мотиви, переробка інформації тощо) можуть бути й неусвідомленими. За неусвідомлення мети активності можна говорити тільки про імпульсивну поведінку [16].

У такому випадку доцільно говорити про дію як одиницю діяльності, що позначена активністю. Це є однією з таксономічних ознак одиниць, що позначають дію в мові, і стосується передусім дієслів. Можемо стверджувати, що всі ті дієслова, семантика яких позначена концептуальним елементом ‘активність’, підпадають під

семантичну категорію 'дія' і так чи інакше здатні виражати уявлення про неї в різних контекстуальних умовах.

Діяльність має власну структуру. У спрощеному вигляді цей феномен можна представити як ієрархічний комплекс, складниками якого є *потреба* (стан істоти, який виявляє залежність від конкретних умов її існування і породжує активність стосовно цих умов), неусвідомлений або усвідомлений *мотив* (спонукання до діяльності, пов'язане із задоволенням потреб, у яких визначається спрямованість суб'єкта), *мета* (уявний кінцевий результат діяльності). Мета може мати матеріальне та психічне втілення, які часто пов'язані між собою. Оскільки досягнення мети часто має перспективний характер, то вона втілюється в окремі завдання, вирішення яких наближає до кінцевого *результату*.

Уявлення про структуру діяльності як комплексної форми активності суб'єкта релевантне для розуміння дії як компонента цієї форми, що наділений усіма названими характеристиками. Згідно з твердженнями учених-психологів, діяльність є сукупністю дій, спрямованих на досягнення мети, а дія, у свою чергу, – це реалізаційний компонент діяльності, спрямований на виконання певного завдання [12, с. 178]. Можемо констатувати, що дія як складова діяльності є своєрідним елементом нижчого порядку: якщо діяльність – це комплекс психофізичної активності суб'єкта, що має на меті досягнення віддаленого результату, то дія є елементом цього комплексу, актуалізація якого забезпечує досягнення найближчого завдання. Діяльність формується з нагромадження, поєднання й повторення різнотипних або однотипних дій, її реалізація забезпечується моторикою суб'єкта.

Отже, **дія** визначена як компонент діяльності, спрямований на досягнення найближчого результату, що полягає в актуалізації психофізичної активності свідомого суб'єкта-істоти.

Якщо визначати діяльність як зовнішньо-фізичну й внутрішньо-психічну активність [10, с. 213], то дії, відповідно, у найзагальнішому розумінні можна поділити на зовнішні й внутрішні. Зовнішньо-фізична діяльність здійснюється за допомогою зовнішніх предметних дій. До них належать моторні (рухові) дії, практичні (фізичні), мовленнєві та ін. Внутрішньо-психічну діяльність забезпечують дії, які поділяються на перцептивні (дії сприймання); мнемічні (дії пам'яті); мисленнєві; імажитивні (дії уяви) тощо. Оскільки у психології детально розроблено підхід, згідно з яким зовнішня й внутрішня діяльність мають однакову будову [10], то маємо всі підстави стверджувати, що зовнішні й внутрішні дії суб'єкта як структурні компоненти цієї будови ідентичні за своєю онтологічною сутністю і немає потреби в розмежуванні дієслів, що їх називають у мові, на два окремих класи.

Дії підлягають диференціації за іншим показником. Повернення до відправних положень у дослідженні онтологічної сутності цього явища засвідчує, що дії різняться залежно від поставленої мети загальної діяльності, а також від сфер вияву активності суб'єкта.

Дослідники виділяють різні типи й рівні сфер активності суб'єкта, однак більшість сходиться на тому, що з-поміж основних виділяються: 1) практична сфера активності, спрямована на перетворення навколишнього світу залежно від поставленої суб'єктом мети; 2) когнітивна, що має на меті пізнання й осмислення навколишнього світу і себе в цьому світі; 3) комунікативна, спрямована на обмін інформацією.

На нашу думку, зазначені сфери активності, виділені в межах психологічної науки, можуть слугувати підставою для виділення основних семантичних групувань дієслів української мови, що позначають дію в її найрізноманітніших виявах. І вочевидь, саме ці сфери і були покладені в основу різних мовознавчих класифікацій, які так чи інакше враховували поділ денотативних ознак за показниками спрямованості дій на досягнення результатів різного характеру.

Дієслова фізичної дії позначають дію суб'єкта, спрямовану на об'єкт з метою його перетворення або впливу на навколишній світ. Зміну місцезнаходження суб'єкта й об'єкта позначають дієслова руху і переміщення. Інтелектуальна дія репрезентована дієсловом як така, що спрямована на осмислення й пізнання світу, а також його уявне перетворення. Дієслова мовленнєвих дій (мовлення) позначають реалізацію комунікативного акту і так далі. Вважаємо, що інтуїтивне виділення в численних дослідженнях названих групувань дієслів базоване передусім на сферах, у яких свідомий суб'єкт виявляє свою активність. При цьому визначальну роль відіграє також тип суб'єктної моторики, а саме те, які органи в ній задіяні – опорно-руховий, мовленнєвий апарати чи мозкова активність.

Отже, аналіз різних підходів – визначених точними, суспільними, гуманітарними науками – до тлумачення дії дає змогу зробити висновок про те, що до денотативних ознак цього явища належать енергія, активність, усвідомленість, цілеспрямованість і деякі інші. Активність є складною інтегральною ознакою, що визначає для предикатів дії субстанційну сему “агентивний суб'єкт”. Агенс, або активний суб'єкт, наділений свідомістю й вольовими характеристиками, а це означає, що він представлений як істота (особа).

Дії свідомої істоти (особи) є складовими комплексного феномена, що визначений як діяльність, спрямована на досягнення віддаленої мети. Дії різняться залежно від сфер активності суб'єкта, що на рівні лінгвістичної класифікації відображене в розподілі мовних одиниць на такі, що позначають фізичні, мовленнєві, інтелектуальні й інші дії.

Л і т е р а т у р а :

1. Алисова Т. Б. К вопросу о так называемых “стативных” предикатах / Т. Б. Алисова // Всесоюзная научная конференция по теоретическим вопросам языкознания. – М., 1974. – С. 55–64.
2. Бернштейн Н. А. Очерки по физиологии движений и физиологии активности / Н. А. Бернштейн. – М. : Медицина, 1966. – 349 с.
3. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. – [2 изд., перераб. и доп.]. – М.; СПб. : Норит, 2000. – 1456 с.
4. Володина Г. И. Описание семантических классов предикатов в целях преподавания русского языка как неродного : [монография] / Галина Ильинична Володина. – М. : Изд-во МГУ, 1989. – 128 с.
5. Деятельность: теории, методология, проблемы. – М. : Политиздат, 1990. – 366 с.
6. Дудьев В. П. Психомоторика: словарь-справочник / В. П. Дудьев. – М. : Владос, 2008. – 368 с.
7. Жмуров В. А. Большая энциклопедия по психиатрии / В. А. Жмуров. – [2изд.]. – М. : Джангар, 2012. – 864 с.
8. Золотова Г. А. Коммуникативная грамматика русского языка / Г. А. Золотова, И. К. Онипенко, М. Ю. Сидорова ; [общ. ред. Г. А. Золотова]. – М. : Изд-во МГУ, 2004. – 544 с.
9. Краткий психологический словарь / Л. А. Карпенко, А. В. Петровский, М. Г. Ярошевский. – Ростов-на-Дону:Феникс, 2010. – 318 с.

10. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 302 с.
11. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении / Александр Матвеевич Пешковский. – [8 изд.]. – М. : Язык славянской культуры, 2001. – 516 с.
12. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1973. – 424 с.
13. Селиверстова О. Н. Второй вариант классификационной сетки и описание некоторых предикативных типов русского языка / О. Н. Селиверстова // Семантические типы предикатов : [монография] / [отв. ред. О. Н. Селиверстова]. – М. : Наука, 1982. – С. 86–157.
14. Словник української мови : в 11 т. / [гол. ред. кол. І. К. Білодід]. – К. : Наукова думка, 1970-1980. – Т. 2 : Г-Ж. – 1971. – 550 с.
15. Філософський енциклопедичний словник / Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди ; [гол. редкол. І. Шинкарук]. – К. : Абрис, 2002. – 742с.
16. Шинкарук А. І. Психологія діяльності : навчальний посібник / А. І. Шинкарук, В. А. Шинкарук, Р. Т. Сімко ; заг. ред. А. І. Шинкарук. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2009. – 208 с.
17. Comrie B. Aspect : An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems / B. Comrie. – Cambridge : Cambridge University Press, 1976. – 142 p.

Овчинникова И. И. Концептуальные основы классификации глаголов действия.

В статье обосновано общее деление глаголов действия по семантическому показателю 'сфера активности субъекта', раскрыта взаимосвязь между понятиями "действие" и "активность", а также выявлены их отличия; описаны лингвистические и внемлингвистические основания, при которых "действие" может выступать как структурная единица "деятельности".

Ключевые слова: дифференциальная сема, глагол, действие, деятельность, субъект, активность.

Ovchinnikova I. I. Conceptual basis of classification of action verbs.

In the article the general division of verbs by semantic index 'subject's area of activity' was stated, the correlation between the concepts of "operation" and "activity" was discovered, and their differences were found; linguistic and extralinguistic grounds when "operation may be interpreted as a structural unit of activity" were stated.

Keywords: differential seme, verb, operation, action, subject, activity.

Пампура С. Ю.

Донбаський державний педагогічний університет

ПРОБЛЕМИ ЕТИМОЛОГІЇ В СТУДІЯХ О. Х. ВОСТОКОВА

У статті досліджуються проблеми етимології у слов'янських мовах на початку XIX ст. в інтерпретації видатного російського вченого О. Х. Востокова. Розкрито його погляди щодо методики етимологічного аналізу слів, яка є актуальною і для сучасного порівняльно-історичного мовознавства. Описані граматичні критерії та правила звукових переходів на матеріалі старослов'янської, східнослов'янських, польської та сербської мов. З'ясоване значення праць О. Х. Востокова для компаративістики.

Ключові слова: етимологія, слов'янські мови, реконструкція слів, праслов'янські форми, фонетичні правила, порівняльно-історичне мовознавство.

Етимологія вже давно міцно зв'язала себе з порівняльно-історичним мовознавством. Саме виникнення порівняльно-історичного методу і створення порівняльної граматики індоєвропейських мов базувалось на результатах етимологічних досліджень набагато більшою мірою, ніж прийнято вважати. Розвиток порівняльної фонетики цілком залежав від успіхів етимології [10, с. 19]. Значний